

HAYOT DAVOMIDA TA'LIM OLIH: YANGI PARADIGMALAR VA KUTILADIGAN NATIJALAR

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Fayziyeva Dilrabo G'ofirjonovna

Paxtachi tuman 19-maktab o'qituvchisi

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA KASBIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI

Annatasiya. Ushbu maqolada zamonaviy o'qituvchining o'zini-o'zi rivojlantirishda kasbiy kompetentlikning ahamiyati va tutgan o'rnini ochib berilgan. Maqolada boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari o'quv faoliyatini boshqarishda va o'quvchilarga ta'lim - tarbiya berishning psixologik va pedagogik jihatlarini rivojlantirish yo'llari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Kompetentlik, kasbiy kompetentlik, qobiliyat, individual, psixologik kompetentsiya, pedagogik yondoshuv.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti istiqbolini belgilash, jahon hamjamiyati mamlakatlari safidan munosib o'rin egallashga intilish yo'lidagi keng ko'lamlil islohotlarni amalga oshirish bilan kechmoqda. Jahonning rivojlangan mamlakatlar tajribalarini o'rganish, mahalliy shart-sharoit, iqtisodiy va intellektual resurslarni inobatga olgan holda jamiyat hayotining barcha sohalarida tub islohotlarning amalga oshirilayotganligi yangidan yangi yutuqlarga erishishni ta'minlamoqda. Turli sohalarida yo'lga qo'yilayotgan xalqaro hamkorlik garchi o'z samarasini berayotgan bo'lsa-da, biroq, milliy mustaqillikni har jihatdan mustahkamlash, erishilgan yutuqlarni boyitish, mavjud kamchiliklarni tezkor bartaraf etish jamiyat a'zolaridan alohida fidokorlik, jonbozlik, shijoat va qat'iyat ko'rsatishni talab etmoqda.

Zamonaviy o'qituvchi bugungi kunda zamon talablariga xos va mos bulishi uchun undan doimiy ravishda o'z ustida ishlashi va o'zini – o'zi rivojlantirib borishi,

o'quvchilarga ta'lim – tarbiya berishda zamonaviy pedagogik texnologiyalaridan foydalanishi va yangicha pedagogig yondoshuvlarni ishlab chiqishini taqazo qilmoqda. Xush zamonaviy boshlang'ich sinf o'qituvchisi qanday kasbiy kompetentliklarga ega bulishi kerak?

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olinishi demakdir. Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim, malakalarning egallanishini emas, balki har bir mustaqil yo'nalish bo'yicha integrativ bilimlar va harakatlarning o'zlashtirilishini nazarda tutadi. Shuningdek, kompetentsiya mutaxassislik bilimlarini doimo boyitib borishni, yangi axborotlarni o'rganishni, muhim ijtimoiy talablarni anglay olishni, yangi ma'lumotlarni izlab topish, ularni qayta ishlash va o'z faoliyatida qo'llay bilishni taqazo etadi.

Kasbiy kompetentlik quyidagi holatlarda yaqqol namoyon bo'ladi:

- murakkab jarayonlarda;
- noaniq vazifalarni bajarishda;
- bir-biriga zid ma'lumotlardan foydalanishda;
- kutilmagan vaziyatda harakat rejasiga ega bo'la olishda.

Pedagogik jarayonning qanchalik samarali, muvaffaqiyatli tashkil etilishi o'qituvchining pedagogik qobiliyatga egaligiga bog'liq. Manbalardan birida "qobiliyat" tushunchasi shunday sharhlanadi:

- shaxsning osonlik bilan biron faoliyatni egallay olishini ta'minlaydigan individual psixologik xususiyatdir. Qobiliyatli pedagoglarda quyidagi noyob qobiliyatlar ham ko'zga tashlanadi;

- bir vaqtning o'zida bir necha faoliyatni bajara olish (eshitish, ko'rish, o'qish, yozish, fikr yuritish, muloqot qilish va b.);

- atrofida kechayotgan ikki yoki bir necha voqelikni birdek qabul qilish (bir talabning ma'ruzasini eshitgani holda, boshqa talabalarning faoliyatlarini kuzata olish);

- o'ta qiziquvchanlik (tabiat va jamiyatda kechayotgan har bir voqea-hodisa (garchi ular eng ahamiyatsiz, e'tiborga tashlanmaydigan bo'lsada) mohiyatini bilishga intilish, haddan ziyod ko'p savollarga javob topishga intilish);

- miya faoliyatining biokimyoviy va elektrik faolligi (miya deyarli to'xtovsiz faoliyat ko'rsatib, nihoyatda kam vaqt "dam oladi", bilish jarayonida noaniqliklar ko'zga tashlansa, ular tezda bartaraf etiladi; uyquchanlik qobiliyatli pedagoglarga xos xususiyat emas);

- nutqi va fantaziyasining boyligi (qobiliyatli o'qituvchilarning aksariyati nihoyatda boy nutqqa ega, ularda fantaziya (tasavvur qilish) qobiliyati beqiyos darajada kuchli);

- kuchli xotira (yirik hajmdagi matni yodlab olib, uni so'zma-so'z qayta hikoya qilib berish qobiliyati)ga egalik.

Zamonaviy sharoitda o'qituvchining kasbiy kompetentlik sifatlariga ega bo'lishi, o'z ustida izchil ishlashi, kun sayin yangilanib borayotgan bilimlarni o'zlashtirishga intilishi, o'quv axborotlarini talabalarga qiziqarli tarzda yetkazib

berish uchun mashgʻulotlarga tayyorgarlik koʻrishga ijodiy yondasha olishi talab etilmoqda.

Xulosa qilib aytganda taʼlim tizimida tom maʼnoda oquvchilarga sifatli, foydali, muhim, zarur, kerakli va amaliy ahamiyatga ega maʼlumotlarni tizimli ravishda yetkazib bera olishi uchun bugungi kun oʻqituvchisi, axborotlarni tezkor qabul qilish, qayta ishlash va oʻquvchilarga samarali, qiziqarli tarzda yetkazib berishning uddasidan chiqa olishi zarur. Bu esa oʻqituvchining kasbiy kompetentlik sifatleri, pedagogik mahorat asoslari hamda kreativlik qobiliyatiga ega boʻlishi zaruriyat sifatida kun tartibiga olib chiqmoqda.

ADABIYOTLAR RUYXATI

1. Oʻzbekiston Respublikasining “Taʼlim toʻgʻrisida”gi qonuni (1997 yil 29 avgustda qabul qilingan). Barkamol avlod – Oʻzbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: Oʻzbekiston. 1997.
2. Барышева Т.А., Жигалов Ю.А. Психолого-педагогические основы развития креативности – СПб.: СПГУТД, 2006
3. Muslimov N.A., va boshqalar. Kasb taʼlimi oʻqituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. Monografiya.– “Fan va texnologiya” nashriyoti, T.: 2013- y 3. N.Muslimov, M.Usmonboyeva, D.S